

Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Veli Görüşleri

GÜLBAYAZ ÜNLÜER

Namık Kemal İlköğretim Okulu

Özet: Bu çalışmanın amacı, ilköğretim 4.sınıfta okuyan öğrencilerin velilerinin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın verileri nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırma 2010–2011 öğretim yılında Eskişehir Namık Kemal İlköğretim Okulu 4.sınıfta okuyan öğrencilerin velilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 24 öğrenci velisi katılmıştır.

Araştırma nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde betimsel çözümleme tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasını yeterli görmemektedir. Öğrenci velilerinin tamamına yakını öğrencilere kapasiteleri ölçüsünde sorumluluklar verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Öğrenci velilerinin tamamına yakını çocuğunu öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyardığını belirtmiştir. Öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu, öğretmenin uyarılarını velinin dikkate alması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu sorumluluk almada çevrenin etkisinin önemli olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Değerler Eğitimi, Sorumluluk Değeri.

The Parents' Opinions About Acquiring The Value of Responsibility in Social Studies Course

Abstract: The purpose of this research is to bring 4th -grade-students' parents view on getting the value of responsibility in Social Studies course. The research data was collected through semi-structured interview technique within the framework of Qualitative research approach . The research took place with the participation of parents of 4th grade students in Namık Kemal Primary School in Eskisehir in 2010-2011 Education Year. Parents of 24 students have participated in the survey.

The research is solved by using the technique of descriptive analysis within the framework of a qualitative research approach. According to research findings, the majority of students' parents think that getting the value of responsibility is not enough. Almost all of the students' parents mentioned that students should be given responsibilities to the extent of their capacity. Almost all parents of students mentioned that they verbally warned their children to fulfill the tasks given by the teacher. The majority of students' parents mentioned that parents must take into account of teacher's warnings. The majority of parents expressed the opinion that the environment is significant for the students in taking responsibility.

Keywords: Social Studies, Values Education, Responsibility

Bireylerin toplumun etkin bir üyesi olabilmeleri günün koşullarına uygun ve değişime ayak uydurabilecek nitelikte eğitilmeleri ile olanaklıdır. Eğitim sistemlerinden bilgili, etkin, üretken, problem çözen, değişimle baş edebilen, iyi bir vatandaş ve toplumsal değerlere sahip bireyler yetiştirmesi beklenmektedir. Eğitim sistemi bu işlevi, çocuğun toplumsallaşmasını, içinde yaşadığı toplumun kültürünü, tarihini, kurumları tanımasını sağlayarak; toplumdaki rollerinin gerektirdiği davranışları, toplumun kendisine sağladığı olanakları ve bunlardan yararlanma yollarını kazandırarak yerine getirir (Erden, tarihsiz, 4). Şüphesiz eğitim sisteminin temel taşı ilköğretimdir. İlköğretimin çocuğa yaşamında gerekli olacak temel bilgi ve becerileri kazandırma yanında toplumun kabul gördüğü değerleri de kazandırma görevi vardır. İlköğretim bu görevini Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla yapar. Sosyal bilgiler eğitiminin genel amacı bireylere öncelikle kendini ve fiziksel-sosyal çevresini anlamalarına yardımcı olma, bireylerin kendilerine ve sosyal-fiziksel çevrelere karşı olumlu değer ve tutumlar geliştirme ve sahip oldukları bu bilgi ve değerleri eyleme dönüştürebilmelerine yardımcı olmaktır (Doğanay, 2006, 255-286). Çocukların değerleri öğrenmelerini sağlayarak, onlarda demokratik yaşantıların küçük yaşlardan itibaren kazandırılmasını sağlamak Sosyal Bilgiler dersinin önemli görevlerinden bir tanesidir (Sözer, 1998, 1-13).

Sosyal bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme, var olan değerlerinin farkına varma ve bunların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğinin bilincine varmalarına yardımcı olma sorumluluğu vardır (Doğanay, 2006, 255-286). Bu ders ile öğrencilerde diğer insanlara değer gösterme, empati geliştirme, farklı yaşam biçimleri ve kültüre sahip bireylere saygı ve hoşgörü geliştirme gibi değerlerin gelişimi de sağlanır (Gömleksiz ve Cüro, 2011, 95-134).

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde değer sözcüğü, “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan, soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık” (TDK, 2008) olarak tanımlanmıştır.

Bireyi ve toplumu tanıma ve tanımlamada kullanılan, davranışları yönlendiren, birey ve toplum açısından varlık ve devamlılık sağlayan ölçütlere değer denilmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007, 65-84). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ise değeri “bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” (MEB, 2005, 87) olarak tanımlamaktadır. Welton ve Mallan (1999, 130)’a göre ise değer “davranışın, güzelliğin, etkililiğin ya da kıymetin standartları olarak hizmet eden düşünceler” dir. Değerler kısaca, yaşamımızı etkileyen, yaşamda önem verdiğimiz düşüncelerdir (Doğanay, 2006, 255-286).

Sosyal Bilgiler dersi bir değer eğitimi dersidir. Gerek içeriğinin tarihsel bir nitelik taşıması, gerekse değişik kültür ve yaşam hikâyelerini anlatması ve çok disiplinli bir yapıya sahip olması açısından değer öğretimi bakımından önemli bir derstir (Kan, 2010, 140). Sosyal Bilgiler dersi doğrudan değer eğitime yer vermiştir. Bu derste, değer eğitimi ile öğrencilere; toplumun varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için belli değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Değerlerin sahip olduğu özellikler şunlardır (MEB, 2005, 87):

- Toplum ve bireyler tarafından benimsenir ve bütünleştiricidir.
- Toplumun ve bireylerin menfaatine yönelik inanılan ölçütlerdir.
- Bilinç, duygu ve heyecanları içeren yargılardır.
- Bireyin bilincinde olan ve davranışı yönlendirendir.
- Değerler normu içermektedir.

Değerler, toplumdan topluma ve zaman içinde değişmektedir. Toplumlar, değerleri doğrultusunda bazı davranışların sergilenmesini takdirle karşılar (Balat ve Dağal, 2006, 7). Kendine ve sosyal-fiziksel çevresine karşı gerekli değerlerle donatılmamış insanlar, bilgilerini insanlığın ve çevrenin yararına olmayan eylemlerde kullanılabilirler (Doğanay, 2006, 255-286). Değerlerden yoksun insanlar, kendilerine zarar verdikleri gibi topluma da zarar verirler.

İyi bir değerler eğitimi akademik başarıyı da etkiler. Eğer bir çocuğun okula başladığında sorumluluk, kendini kontrol ve azim gibi kişilik özelliklerinde sorun varsa okul başarısında da çeşitli sorunların ortaya çıkacağı belirtilmektedir.(Balat ve Dağal, 2006, 12). Okulun yapısını, değerlerini ve standartlarını tanıyan aileler çocuklarını daha iyi yönlendirebilirler (Berger, 1987, 96-108, Akt. Kolya, 2004).

Değerler, eğitim aracılığıyla geliştirilmesi ve olgunlaştırılması gereken önemli bir alanı oluşturduğu halde, günümüze kadar hem genel eğitim içinde hem de Sosyal Bilgiler eğitimi içinde gereken yeri ve önemi alamamıştır (Doğanay, 2006, 255-286). Değerleri benimsemiş bireyler yetiştirildiği takdirde, Sosyal Bilgiler dersinin evrensel amacı olan sorumlu insan, etkin vatandaş yetiştirme amacına da ulaşılmış olur. (Gömleksiz ve Cüro, 2011, 95-134). Bundan dolayı Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitimi üzerinde durulması gereken hassas konulardan bir tanesidir.

Değer eğitiminde dikkat edilmesi gereken noktalar ise şunlardır (Deveci, 2008, 187-206):

- Değer eğitiminde en büyük sorumluluk öğretmenin olduğu için ğretmen öğrencilere model olmalıdır.
- Değer eğitiminde anlamlı ve kalıcı öğrenme için okul, sınıf ve aile ortamı olumlu bir yapıya sahip olmalıdır.
- Değer eğitimi sadece planlanmış eğitim programları ile sınırlı olmadığından dolayı okulun örtük programından da faydalanılmalıdır.
- Değer ğretimi tek bir yaklaşımla değil hem dolaylı hem de doğrudan ğretim ve yaklaşımları ile yapılmalıdır.
- Değer ğretiminde okul -aile işbirliği olmalıdır.

Değer eğitimi, okul ile birlikte aile ve toplumda desteklenirse öğrencilerin yaşamlarını daha anlamlı kılmaktadır. Değer eğitimi ile

öğrenciler, doğru ve yanlış öğrenebilmekte; böylece, olumlu aile, okul ve sınıf ortamı oluşturmaktadır. İyinin, doğrunun, güzelin farkında olan verdiği kararların sorumluluğunu üstlenen bireylerin kendileri ve çevreleri için güzel bir gelecek oluşturabileceği söylenebilir (Deveci, 2008, 187-206)

Değer eğitimi ile öğrenciler iyi-kötü, doğru-yanlış anlayabilmektedirler. Bu anlamlandırmanın sonucunda olumlu aile, okul ve sınıf ortamı gelişmektedir (Gömleksiz ve Cüro, 2011, 95-134). Aile içindeki bireyler özellikle anne ve baba çocuğun ilk olarak model aldığı ve taklitlerle doğru davranışları öğrenmeye çalıştığı kişilerdir. Aile içindeki diğer çocuklar veya kuzenler ve yakın çevre olarak tanımladığımız dayı, amca, teyze, hala ve büyük anne ve büyük babalarla birlikte değerlere ilişkin deneyimler artarak gelişmektedir. (Balat ve Dağal, 2006, 17). Değer eğitiminin öğrencilerin yaşamında daha anlamlı ve kalıcı olması için okulun yanında aile ve çevre tarafından desteklenmesi gerekir. Çocuğun ilk değerleri öğrendiği kurum ailedir. Değer eğitimi bütüncül bir süreç olduğundan değerlerin okulda yalnızca öğretmenin çabası ile kazandırılması etkili sonuçlar yaratmayabilir. Değer eğitiminde okul yönetimi, aile ve öğretmen birlikte hareket etmeli; evdeki ve okuldaki çalışmaların birbirini destekler nitelikte olmasına özen gösterilmelidir (Deveci, 2008, 187-206)

Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi gereken değerlerden bir tanesi de sorumluluk değeridir. Sorumluluk, davranışlarının sonuçlarına katlanabilmek olarak tanımlanabilir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde sorumluluk sözcüğü, “Kişinin kendi davranışlarını ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet” (TDK, 2008) olarak tanımlanmıştır. Balat ve Dağal,(2006)’ın Schiller ve Bryant (1998)’dan aktardığına göre, bir şey veya birisi için sorumluluk almak bu anlamda yaptığımız her davranışın hesabını vermek demektir. Sorumluluk temelleri yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve gelişimi insanın tüm davranışlarına yansıyan bir değerdir (Balat ve Dağal, 2006, 14).

Sorumluluk kazandırmak sözel bir bilgilenmeden çok bir zihinsel beceri ürünüdür. Günlük yaşamda ise sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonucunu üstlenmesi olarak bilinmektedir (Babadoğan, 2003).

Deveci (2008, 187-206)'nin Ohio State Education Department, (1990)'dan aktardığına göre sorumluluk;

- Ailesini, toplumu, ülkeyi ve dünyayı güçlendirmek için alışma
- Kendinden beklenenleri yerine getirme
- Disiplinli olma
- Okula düzenli devam etme
- Vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirme
- Okul merkezli etkinliklere katılma
- Yasal otoriteye saygı duyma, olarak ifade edilmektedir.

Sorumluluk, bireyde çocukluk aşamasında ailedeki tutum ve becerilerle ortaya çıkmaya başlamakta ve yaşayarak öğrenilmektedir (Babadoğan, 2003).

Sorumluluk (Values Education, 2011);

- onurlu bir yaşam için temel değerdir.
- bireyin görevlerine zen göstermesidir.
- harekete geçmektir.
- hesap vermektir.
- bireyin davranışlarından sorumlu olmaktır.
- yapılacak Şeyleri yapmakta güvenilir olmaktır.

Yaşamsal gerçeklerden kaçan ve sürekli biçimde eleştirilen çocuklar sorumlu davranış kazanamamaktadırlar (Ginnut, 1973, 72 Akt. Babadoğan, 2003). Kendi kendine motive olabilen insanlar yaşamlarında başlarına gelen her Şeyin sorumluluğunu üstlenerek, kendi yaşamlarının sorumluluğunu alırlar. Dışarıdan motive olan insanlar ise, suçu diğer kişilere yükleme eğilimindedirler (Balat ve Dağal, 2006, 14).

Çocukların kendileriyle ilgili davranışı seçmelerinde ve uygulamalarında özgürce karar vermeleri, bu kararların sonuçlarından sorumlu olmalarını da sağlamaktadır (Babadoğan, 2003).

Sorumlu ocuklar (Values Education, 2011);

- kendi davranışlarının sonuçlarını kabul ederler ve hatalarını düzeltmeye çalışırlar.
- dev ve görevlerini tamamlarlar.
- kendi kişisel bakımlarını yaparlar.
- doğru olanı yaparlar, yanlış yaptıklarında özür dilerler.
- ihtiyacı olanlara yardım ederler.
- vazgeçmeden işlerini takip ederler
- başkalarının üzerlerindeki etkiyi anlarlar.

Günümüzde çocukların küçük yaşlarda sorumlu davranmasını öğrenemeyeceğine ilişkin yaygın bir görüş bulunmasına rağmen (Balat ve Dağal, 2006, 12), çocuklarına özgürlük tanıyan ve sorumluluk veren demokratik anne, baba ve öğretmenler, onlara kendi yazgılarının sorumluluklarını alabileceklerini hissettirmektedirler (Gordon, 2000, 243).

Sorumluluk sahibi bir kişilik zamanla oluşturmaktadır. Sorumluluk sahibi kişiliğin duygular, düşünceler ve hareketlerle birlikte günlük alışkanlıklarımız ve görüntümüzden oluştuğu belirtilmektedir (Balat ve Dağal, 2006, 13).

Sorumluluk sahibi bireyler, yaşama gerektiği kadar uyum gösterebilen, mutlu, başkalarına karşı olduğu ölçüde kendilerine karşı da sorumluluklarını dengeli olarak yerine getiren bireylerdir (Celep, 2011, 282).

Öğrencilere sorumluluğu anlatılırken nelerin sorumluluk gerektirdiğine, bazı şeylere karşı nasıl sorumlu davranabileceğine, çevremize karşı nasıl sorumlu davrandığımıza dair örnekler verilmelidir. Böylece çocukların sorumluluk hakkında fikir edinmeleri sağlanabilir. Çocuklarda sorumluluk kavramının oturtabilmek, davranışlarına yansımalarını görebilmek için çocukların kendi yapabilecekleri şeyleri kendilerinin yapmaları sağlanmalıdır (Balat ve Dağal, 2006, 97).

Değer yozlaşmasının yaşandığı toplumumuzda çocuklara sorumluluk değerinin yeterince kazandırılmadığı, çocukların yapması gereken şeyleri onlar adına ebeveynlerinin yaptığı gözlemlenmektedir. Ebeveynler çocuklarına yeterince sorumluluk vermemekte, okulda verilen sorumlulukların öğrenciler tarafından benimsenmesi güçleşmektedir. Çünkü sorumlulukların ilk verilmeye başladığı kurum ailedir. Aileler çocuklarına nasıl sorumlu olunacağını öğretmek ve onlara sorumlu davranacakları ortamları yaratmak için yeteri kadar zaman harcamamaktadırlar (Balat ve Dağal, 2006). Doğanay (2006, 255-286)'ın aktardığına göre, Johnson ve Immerwahr (1995)'in ailelerle yaptıkları bir araştırmada, ailelerin yüzde 71'inin okulun değerleri öğretmesinin akademik konuları öğretmesinden daha önemli gördükleri bildirilmiştir. İşte bu çalışmada; okulda Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin ne ölçüde kazandırıldığı, sorumluluk değerinin kalıcı olması için neler yapılması gerektiği, ebeveynlerin sorumluluk vermede evde yaptıkları uygulamalar, sorumluluk değerinin kazandırılmasında çevrenin etkisi ve bu değer kazandırılmasında okul-aile işbirliğinin nasıl olması gerektiği gerekliliğinden yola çıkılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim 4.sınıfta okuyan öğrencilerin velilerinin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin görüşlerini tespit etmektir.

Yöntem

Araştırma modeli

Araştırmada, Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci velilerinin görüşlerinin belirlenmesi amaçlandığından tarama modelinde bir araştırmadır. Araştırmanın verileri; nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Katılımcılar

Araştırma 2010–2011 öğretim yılında Eskişehir Namık Kemal İlköğretim Okulu 4. sınıfta okuyan öğrencilerin velilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 24 öğrenci velisi katılmıştır. Araştırmada, bu okulun seçilme nedeni, araştırmacının bu okulda görev yapıyor olmasından dolayı velilere kolay ulaşılabilir olmasıdır. Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntem olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme maliyet ve zaman bakımından avantaj sağlamaktadır. (Yıldırım ve şimşek, 2005, 113). Araştırmadaki 24 öğrenci velisi amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak seçilmiştir.

Bu araştırmada örnekleme alınırken temel alınan ölçüt, araştırmacı tarafından belirlenmiş olup, 4.sınıfta okuyan öğrencilerin 1.dönem Sosyal Bilgiler dersi karne notlarıdır. Çünkü akademik başarı ile sorumluluk arasında pozitif bir ilişki olmasından dolayı bu ölçüt temel alınmıştır. 4.sınıflarda 3 şubede toplam 75 öğrenci öğrenim görmektedir. Buna göre; 4-A, 4-B ve 4-C sınıflarında öğrenim gören 25’şer öğrencinin Sosyal Bilgiler dersi karne notlarına göre, notu 1 olan öğrenci olmadığından, notu 2 olanlardan 2 öğrenci, notu 3 olanlardan 2 öğrenci, notu 4 olanlardan 2 öğrenci, notu 5 olanlardan 2 öğrenci olmak üzere her şubeden 8 öğrenci olmak üzere, toplam 24 öğrencinin velisi örnekleme alınmıştır.

Veri Toplama Süreci

Öğrenci velilerinin görüşlerini almak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken, soruların oluşturulmasında soruların kolay anlaşılabilir olmasına, soruların açık uçlu olmasına, odaklı soru olmasına, yönlendirmekten kaçınmaya, çok

boyutlu sorular sormamaya ve soruları mantıklı bir biçimde düzenlemeye dikkat edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, 128).

Görüşme formu hazırlandıktan sonra bir öğrenci velisi ile ön görüşme yapılmıştır. Bu öğrencinin görüşme sorularına verdiği yanıtlar çözümlenerek yanıtların dökümü yapılmıştır. Görüşmede velinin anlayamadığı soru maddeleri değiştirilmiş, anlaşılmayan sorular yeniden ifade edilmiştir. Ön görüşme yapılan öğrenci velisi araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Görüşme formunun içerik geçerliği için, formu alan uzmanları incelemiş, gerekli düzeltmelerin yapılması ile forma son biçimi verilmiştir.

Görüşme formunda aşağıdaki sorular yer almaktadır.

1. Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasının yeterliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?
2. Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin daha kalıcı olması için neler yapılabilir?
3. Bu dersle bağlantılı olarak sorumluluk değerinin kazandırılması için evde neler yapmaktasınız?
4. Sorumluluk değerinin kazandırılmasında çevrenin ne gibi etkisi vardır?
5. Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılması için okul-aile işbirliği nasıl olmalıdır?

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde seçilen velilerle yapılan görüşmeler sonunda elde edilen veriler betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005, 224)'e göre betimsel analiz dört aşamadan oluşur. Öncelikle betimsel analiz için bir çerçeve oluşturulur, tematik çerçeveye göre veriler işlenir, bulgular tanımlanır ve bulgular yorumlanır.

Betimsel analiz için çerçeve oluşturmada verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenmiştir. Bu aşamada görüşme kayıtlarının dökümü yapılmış, her veli için ayrı bir görüşme dökümü formu kullanılmıştır. Bilgisayardan alınan görüşme dökümü formlarından iki tanesi yansız atama yöntemiyle seçilerek, bir uzmandan ses kayıt cihazındaki kayıtlarla görüşme dökümü formunu karşılaştırması istenmiştir. Bu aşamada görüşme dökümü formlarına satır ve sayfa numarası da verilmiştir. Bu işlemden sonra, her bir veliyle yapılan görüşme formundaki her bir soruya verilen yanıtlar ilgili soru altında toplanmıştır.

Görüşme soruları tek tek alınarak, her soru için verilen tüm yanıtlar doğrultusunda seçenekler sıralanmıştır. Bu değerlendirme sonucunda “Görüşme Kodlama Anahtarı” hazırlanmıştır. Araştırmacı ve uzmanın görüşme kodlama anahtarlarına yaptıkları işaretlemelerin tutarlığını belirlemek amacıyla her sorunun yanıtı tek tek incelenerek, karşılaştırılmış ve görüşme kodlama anahtarına son biçimi verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla görüşme kodlama anahtarı 24 veli için boş olarak çoğaltılmıştır. Araştırmacı ve alandan bir uzman, birbirlerinden bağımsız olarak görüşme döküm formlarını okuyarak, ilgili görüşme kodlama anahtarındaki her sorunun yanıtını içeren uygun seçeneği işaretlemiştir. Görüşme kodlama anahtarına işaretlemeler yapılırken, uzman, velinin yanıtlarını kodlama anahtarında bulamamışsa, kendi anladığı biçimiyle yeni bir seçenek oluşturmuştur. Bu işlemden sonra, uzmanın değerlendirmesi ve araştırmacının değerlendirmesi ile ilgili soruya verilen yanıt seçeneği kontrol edilerek “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” biçiminde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacı ile uzman ilgili sorunun aynı yanıt seçeneğini işaretlemişlerse görüş birliği, farklı seçenekleri işaretlemişlerse görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması, Miles ve Huberman (1994, 64)’in aşağıdaki formülü ile hesaplanmıştır.

$$P \text{ (Uzlaşma Yüzdesi)} = \frac{Na \text{ (Görüş Birliği)}}{Na \text{ (Görüş Birliği)} + Nd \text{ (Görüş Ayrılığı)}} \times 100$$

Buna göre; birinci sorunun güvenilirlik yüzdesi %100, ikinci sorunun güvenilirlik yüzdesi %93.75, üçüncü sorunun güvenilirlik yüzdesi %93.75, dördüncü sorunun güvenilirlik yüzdesi %97.40, beşinci sorunun güvenilirlik yüzdesi %100 bulunmuştur. Görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik ortalaması % 96.98 bulunmuştur.

Bulgular

Velilere birinci soru olarak “Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasının yeterliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Velilerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. *Velilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasının Yeterliliğine İlişkin Görüşleri*

<i>Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasının Yeterliliğine İlişkin Görüşler</i>	f
1. Yeterli, çünkü	8
a. Öğrencinin okula karşı sorumluluklarının bilincinde olmasından dolayı	6
b. Öğretmenin düzenli ödev kontrolü yapmasından dolayı	5
c. Öğretmenin sorumluluk vermedeki yaklaşımının iyi olmasından dolayı	5
2. Yeterli değil; çünkü	16
a. Öğretmenin düzenli ödev kontrolü yapmamasından dolayı	13
b. Verilen sorumlulukların düzenli takip edilmemesinden dolayı	12
Görüşler Toplamı	65

Tablo 1’de görüldüğü gibi, bu soruya velilerin 8’i “yeterli” biçiminde yanıt vermişlerdir. Velilerden 6’sı, “Öğrencinin okula karşı sorumluluklarının bilincinde olmasından dolayı” 5’i “Öğretmenin düzenli ödev kontrolü yapmasından dolayı”, 5’i “Öğretmenin sorumluluk vermedeki yaklaşımının iyi olması”ndan dolayı sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasını yeterli görmektedirler. Velilerden, 16’sı ise, “yeterli değil” biçiminde yanıt vermişlerdir. Velilerden 13’ü “Öğretmenin düzenli ödev kontrolü yapmamasından dolayı”, 12’si “Verilen sorumlulukların düzenli takip edilmemesinden dolayı” Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasını yeterli görmemektedirler.

Araştırma kapsamındaki velilerin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasının yeterliliğine ilişkin görüşleri kapsamında, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasını yeterli görmemektedirler. Buna göre, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere sorumluluk değerinin kazandırılmasının yeterli olmadığı söylenebilir.

“Öğrencinin okula karşı sorumluluklarının bilincinde olmasından dolayı” biçiminde yanıt verip Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasını yeterli gören velilerden Ayşe “*Öğretmenimiz elinden geleni yapıyor, çocuğum gelir gelmez ödevini yapar, aksatmaz hiç, öğretmen ona bir görev verdiyse de onu da yerine getirir... sorumluluklarını bilir* (st. 16-24) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Öğretmenin düzenli ödev kontrolü yapmamasından dolayı” biçiminde yanıt verip Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasını yeterli gören velilerden Nesrin “*Çünkü öğretmenleri*

ödevlerine her zaman bakmıyor, arada bakıyor. Bu da çocuğumda bir rahatlamaya yol açıyor... Ödevini yap dediğim zaman, aman anne zaten öğretmen bakmıyor diyor... Öğretmen böyle davrandığı için çocuğum sorumluluğunu yerine getirmiyor. Ondan sorumluluklarını bilmiyorlar... ”(st.14-25) biçiminde görüş bildirmiştir.

Velilere ikinci soru olarak “Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin daha kalıcı olması için neler yapılabilir?” sorusu yöneltmiştir. Velilerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. *Velilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Daha Kalıcı Olması için Yapılabileceklere İlişkin Görüşleri*

<i>Sorumluluk Değerinin Daha Kalıcı Olması için Yapılabileceklere İlişkin Görüşler</i>	f
1. Çocuğa kapasitesi ölçüsünde sorumluluklar verilmeli	22
2. Sorumluluklarını yerine getiren öğrenciler bir şekilde ödüllendirilmeli	20
3. Öğrencilerin sorumluluğunu yerine getirmediğinde karşılaşılabilecekleri durumlar dramatize ettirilmeli.	11
4. Derste değerlerle ilgili etkinlikler düzenlenmeli.	10
5. Sorumluluk değeri tam gelişmemiş öğrencilere teşvik edici görevler verilmeli.	8
6. Öğretmen sıkça toplantılar yapıp, öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirip getirmediikleri velilerle paylaşılmalı	7
7. Bu değer öğretimi Sosyal Bilgiler dersiyle sınırlı kalmamalı	7
8. Öğretmen kendi sorumluluklarını yerine getirerek örnek olmalı	2
Görüşler Toplamı	87

Tablo 2’de görüldüğü gibi, bu soruya velilerin 22’si “Çocuğa kapasitesi ölçüsünde sorumluluklar verilmeli”, 20’si “Sorumluluklarını yerine getiren öğrenciler ödüllendirilmeli”, 11’i “Öğrencilerin sorumluluğunu yerine getirmediğinde karşılaşılabilecekleri durumlar dramatize ettirilmeli”, 10’u “Derste değerlerle ilgili etkinlikler düzenlenmeli”, 8’i “Sorumluluk değeri tam gelişmemiş öğrencilere teşvik edici görevler verilmeli”, 7’si “Öğretmen sıkça toplantılar yapıp, öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini velilerle paylaşmalı ”, 7’si “Bu değer öğretimi Sosyal Bilgiler dersiyle sınırlı kalmamalı”, 2’si “Öğretmen kendi sorumluluklarını yerine getirerek örnek olmalı” biçiminde yanıt vermişlerdir.

Velilerin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin daha kalıcı olması için yapılabileceklere ilişkin görüşleri kapsamında,

öğrenci velilerinin tamamına yakını öğrencilere kapasiteleri ölçüsünde sorumluluklar verilmesi gerektiğini, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu ise sorumluluğunu yerine getiren öğrencilerin ödüllendirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğrenci velilerinin bir kısmı, sorumluluğunu yerine getirmeyen öğrencinin karşılaşacağı durumun derste dramatize yoluyla anlatılması yönünde görüş bildirmiştir. Buna göre, Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin daha kalıcı olması için öğrencilere kapasiteleri ölçüsünde sorumluluklar verilmesi gerektiği, sorumluluğunu yerine getiren öğrencilerin ödüllendirilmesi gerektiği ve sorumluluğunu yerine getirmeyen öğrencinin karşılaşacağı durumun derste dramatize yoluyla anlatılması gerektiği söylenebilir.

“Çocuğa kapasitesi ölçüsünde sorumluluklar verilmeli” biçiminde yanıt veren velilerden Elif “*Çocuğun elinden gelebilecek ve gücü yetecek işler ve sorumluluklar verilmeli, değişik görevler verilmeli, mesela sınıflarını temiz tutma gibi...* (st. 23-26) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Sorumluluklarını yerine getiren öğrenciler ödüllendirilmeli”, biçiminde yanıt veren velilerden Filiz “*Aldığı görevi yerine getiren öğrenciye değişik şeyler yapılabilir, küçük maddi hediyeler verilebilir, ya da sınıfta o öğrenci onore edilebilir ya da diğer öğrencilere örnek gösterilebilir...*” (st. 26-33) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Öğrencilerin sorumluluğunu yerine getirmediğinde karşılaşabilecekleri durumlar dramatize ettirilmeli” biçiminde yanıt veren velilerden Meral “*Çocuk sorumluluğunu yerine getirdiğinde ne gibi bir durumla karşılaşacağını düşünmeli, bu durum derste canlandırılmalı, çocuğun bu durumu yaşamayı sağlanmalı...* (st. 23-29) biçiminde görüş bildirmiştir.

Velilere üçüncü soru olarak “Bu dersle bağlantılı olarak sorumluluk değerinin kazandırılması için evde neler yapmaktasınız?” sorusu yöneltilmiştir. Velilerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Velilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Evde Yapılanlara İlişkin Görüşleri

<i>Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Evde Yapılanlara İlişkin Görüşler</i>	
1. Öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyarma	23
2. Ödev kontrolü yapma	18
3. Yapabileceği sorumluluklar verme	15
4. Zorlandığı sorumluluklarda destek olma	11
5. Derste öğretilen sorumlulukları evde pekiştirme	9
6. Sorumlulukları konusunda karşılıklı konuşma	9
7. Sorumluluklarını yerine getirince ödüllendirme	6
8. Velinin kendi sorumluluklarını yerine getirerek örnek olması	6
Görüşler Toplamı	97

Tablo 3’te görüldüğü gibi, bu soruya velilerin 23’ü “Öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyarma”, 18’i “Ödev kontrolü yapma” 15’i “Yapabileceği sorumluluklar verme”, 11’i “Zorlandığı sorumluluklarda destek olma” 9’u “Derste öğretilen sorumlulukları evde pekiştirme”, 9’u “Sorumlulukları konusunda karşılıklı konuşma”, 6’sı “Sorumluluklarını yerine getirince ödüllendirme”, 6’sı “Velinin kendi sorumluluklarını yerine getirerek örnek olması” biçiminde yanıt vermişlerdir.

Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına yönelik evde yapılanlara ilişkin görüşler kapsamında, öğrenci velilerinin tamamına yakını çocuğunu öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyardığını, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu sorumluluğunu yerine getirme konusunda ödev kontrolü yaptığını, yine öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu evde çocuğa yapabileceği sorumluluklar verdiğini, öğrenci velilerinin bir kısmı çocuğun zorlandığı sorumluluklarda çocuğa destek olduğunu bildirmiştir. Buna göre, Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına yönelik evde yapılanlara ilişkin görüşler kapsamında, öğrenci velilerinin çocuğu öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyardıkları, sorumluluğunu yerine getirme konusunda ödev kontrolü yaptıkları, evde çocuğa yapabileceği sorumluluklar verdikleri ve çocuğun zorlandığı sorumluluklarda çocuğa destek oldukları söylenebilir.

“Öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyarma” biçiminde yanıt veren velilerden Serpil “*Ödevini yapması konusunda sürekli uyarıyorum. Her zaman hatırlatıyorum sorumluluklarını*” (st. 42-48) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Ödev kontrolü yapma” biçiminde yanıt veren velilerden Emine “*Ödev onun yapması gereken bir görevi yani sorumluluğu. Ödevini yapıp yapmadığına bakıyorum. Sonra yaptıklarını kontrol ediyorum yani ödevlerini...*” (st.38-49) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Yapabileceği sorumluluklar verme” biçiminde yanıt veren velilerden Ayla “*Elimden geldiği kadar ona yardımcı olmaya çalışıyorum. Onun sorumluluğunu bilen biri olması için ona ufak görevler veriyorum. Eve ekmek alma gibi, ya da çöp indirme gibi, masayı hazırlamak, odasını toplamak gibi ...*” (st.34-45) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Zorlandığı sorumluluklarda destek olma” biçiminde yanıt veren velilerden Seda “*Verdiğimiz görevler ona ağır gelirse onun yanında oluyoruz, zorlandığı sorumluluklarda her zaman yanındayız, örneğin, proje hazırlarken gibi...*” (st. 42-47) biçiminde görüş bildirmiştir.

Velilere dördüncü soru olarak, “Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında çevrenin ne gibi bir etkisi vardır?” sorusu yöneltilmiştir. Velilerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Velilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasında Çevrenin Etkisine İlişkin Görüşleri

Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasında Çevrenin Etkisine İlişkin Görüşler	f
1. Çevrenin etkisi yoktur.	2
2. Çevrenin etkisi vardır.	22
a. Çocuğu arkadaşları etkilemektedir.	17
b. Çevredeki olumsuz örnekler çocuğun sorumluluk almasında engeldir.	15
c. Çevredeki olumlu örnekler çocuğun sorumluluk almasını olumlu etkiler.	9
Görüşler Toplamı	65

Tablo 4’te görüldüğü gibi, bu soruya velilerin 2’si “Çevrenin etkisi yoktur”, 22’si “Çevrenin etkisi vardır” biçiminde yanıt vermişlerdir. “Çevrenin etkisi vardır” biçiminde yanıt veren velilerden 17’si “Çocuğu arkadaşları etkilemektedir”, 15’i “Çevredeki olumsuz örnekler çocuğun sorumluluk almasında engeldir”, 9’u “çevredeki olumlu örnekler çocuğun sorumluluk almasını olumlu etkiler” biçiminde yanıt vermişlerdir.

Velilerin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında çevrenin etkisine ilişkin görüşleri kapsamında, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu sorumluluk almada çevrenin etkisinin önemli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Yine öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu sorumluluk almada arkadaşlarının etkili olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Yine öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu olumsuz örneklerin sorumluluk almada engel oluşturduğunu bildirmişlerdir. Buna göre, sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında çevrenin etkisinin önemli olduğu, sorumluluk almada arkadaşlarının etkili olduğu ve olumsuz örneklerin çocukların sorumluluk almasını engellediği söylenebilir.

“Çevrenin etkisi yoktur” biçiminde yanıt veren velilerden Ayşe “*Bence sorumluluk sahibi ya da sorumsuz insan olmak insanın kendi kişiliği ile ilgilidir... Çevrenin bu konuda bir etkisi olduğunu düşünmüyorum...*” (st. 48-57) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Çevrenin etkisi vardır, çocuğu arkadaşları etkilemektedir” biçiminde yanıt veren velilerden Şerife, “*Sorumsuz arkadaşları varsa, benim çocuğum da onlara uyuyor...Sorumluluklarını yerine getirmiyor... O zaman da aile olarak bizim yaptığımız, okul olarak öğretmenlerin yaptıkları şeyler boşa gitmiş oluyor...*” (st. 49-60) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Çevrenin etkisi vardır, çevredeki olumsuz örnekler çocuğun sorumluluk almasında engeldir” biçiminde yanıt veren velilerden Fatma “*Çevre tabiki etkilidir. Çocuk söyleneni değil, gördüğünü yapar. Çevrelerinde gördükleri kötü örnekler onların hem davranışlarını hem de sorumluluk almalarını olumsuz etkilemektedir...*” (st. 47-58) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Çevrenin etkisi vardır, çevredeki olumlu örnekler çocuğun sorumluluk almasını olumlu etkiler” biçiminde yanıt veren velilerden Aynur “*Çevrenin çok büyük önemi var...Çocuk çevresinde görevlerini yerine getiren kişileri kendine örnek alıyor, o da sorumluluğunu yerine getiriyor. Çocuklarımızın iyi örneklerle bir arada olmaları çok önemli...*” (st. 49-61) biçiminde görüş bildirmiştir.

Velilere beşinci soru olarak, “Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılması için okul-aile işbirliği nasıl olmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Velilerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. *Velilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasında Okul Aile İşbirliğine İlişkin Görüşleri*

<i>Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasında Okul Aile İşbirliğine İlişkin Görüşler</i>	f
1. Öğretmenin uyarılarını aile dikkate almalı	18
2. Öğretmen verdiği sorumluluklarda velileri bilgilendirmeli	16
3. Öğretmenle sürekli iletişim halinde bulunmalı	12
4. Velilere sorumluluk değeri hakkında seminerler verilmeli	5
Görüşler Toplamı	51

Tablo 5’te görüldüğü gibi, bu soruya velilerin 18’i “Öğretmenin uyarılarını aile dikkate almalı”, 16’sı “Öğretmen verdiği sorumluluklarda velileri bilgilendirmeli”, 12’si “Öğretmenle sürekli iletişim halinde bulunmalı”, 5’i “Velilere sorumluluk değeri hakkında seminerler verilmeli” biçiminde yanıt vermişlerdir.

Velilerin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında okul aile işbirliğine ilişkin görüşleri kapsamında, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu, öğretmenin uyarılarını velinin dikkate alması gerektiğini belirtmiştir. Yine öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu öğretmenin çocuğa verdiği sorumluluklarda velileri bilgilendirmesi gerektiği yönünde görüş belirtmiştir. Buna göre, Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında okul ile ailenin işbirliği içerisinde olması, öğretmenin uyarılarını velinin dikkate alması ve öğretmenin çocuğa verdiği sorumluluklarda velileri bilgilendirmesi gerektiği söylenebilir.

“Öğretmenin uyarılarını aile dikkate almalı” biçiminde yanıt veren velilerden Derya “*Öğretmenin çocuğun sorumluluğuyla ilgili olumlu ya da olumsuz eleştirilerini veli önemsemeli, buna dikkat etmeli. Ancak çocuklarımız o zaman sorumluluk sahibi olurlar...*” (st. 59-71) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Öğretmen verdiği sorumluluklarda velileri bilgilendirmeli” biçiminde yanıt veren velilerden Bilge “*Onlara verilen sorumlulukların veli tarafından bilinmesi, evde o sorumluluğun takibini kolaylaştırır. Veli çocuğunun aldığı görevi, yapması gereken şeyleri bilirse ona göre davranır...Bu çok önemli...*” (st. 60-69) biçiminde görüş bildirmiştir.

Tartışma ve neriler

İlköğretim 4.sınıfta okuyan öğrencilerin velilerinin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmanın bulguları ışığında řu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Velilerin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasının yeterliliğine ilişkin görüşleri kapsamında, ğrenci velilerinin büyük çoğunluğu Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasını yeterli görmemektedirler. Araştırmanın bu bulgusu, Tepecik (2008)'in çalışmasında Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin görüşlerine göre, sorumluluk değerinin sadece okulla kazandırılmayacağı, okulda kazandırılmak istenen davranışların evde aileler tarafından desteklenmemesi nedeniyle okulda yapılan çalışmaların yararlı olmadığı bulgusuyla örtüşmektedir. Yeşil (2003)'in araştırmasındaki, öğrencilerin büyük bölümünün, sorumluluk boyutunda yer alan davranışları yeterince gösterememeleri bulgusu araştırma bulgularını desteklemektedir. Gömleksiz ve Cüro (2011)'nin araştırma sonucunda ulaştıkları, öğrencilerin sorumluluk duygusunu kazanmalarında Sosyal Bilgiler dersi ğretim programının etkili olduğu bulgusu ise araştırma bulgularıyla çelişmektedir.

- Velilerin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin daha kalıcı olması için yapılabileceklerle ilişkin görüşleri kapsamında, ğrenci velilerinin tamamına yakını öğrencilere kapasiteleri ölçüsünde sorumluluklar verilmesi gerektiğini, ğrenci velilerinin büyük çoğunluğu ise sorumluluğunu yerine getiren öğrencilerin ödüllendirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Yurtal ve Yontar (2006)'ın araştırmasında, sorumlulukların aksatılmasını önlemede öğretmenlerin kullandıkları baş etme yöntemleri kapsamında ise öğretmenler çoğunlukla, olumlu örnekleri göstererek takdir edip, ödüllendirmeyi kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu, Yurtal ve Yontar (2006)'ın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Dodge v.d (2007)'in araştırmasında, olumlu bir ödüllendirme sistemi yoluyla öğrencilerin sorumluluk ve davranışlarını geliştirmek amacı ile uygulanan onyedi haftalık program sonunda öğrencilerin sorumluluk ve davranışlarında önemli bir iyileşme sağlanmıştış, bulgusu da araştırma verilerini desteklemektedir. Öğrenci velilerinin bir kısmı, sorumluluğunu yerine getirmeyen öğrencinin

karşılaşacağı durumun derste dramatize yoluyla anlatılması yönünde görüş bildirmiştir. Celep (2002, 197)'in demokratik bir toplumun temeli olan sorumluluğu öğrenmek için, öğrenciler davranışlarının sonuçlarını yaşamalıdır” görüşü araştırmanın bu bulgusuyla örtüşmektedir.

- Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına yönelik evde yapılanlara ilişkin görüşler kapsamında, öğrenci velilerinin tamamına yakını çocuğunu öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyardığını, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu sorumluluğunu yerine getirme konusunda ödev kontrolü yaptığını, yine öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu evde çocuğa yapabileceği sorumluluklar verdiğini, öğrenci velilerinin bir kısmı çocuğun zorlandığı sorumluluklarda çocuğa destek olduğunu bildirmiştir. Öğrenci velilerinin tamamına yakınının çocuğunu öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyardığını belirtmesi dikkat çekicidir. Çünkü sorumluluk değeri sözlü uyarılarla kazandırılmayacak bir değer olup, zihinsel bir beceri ürünüdür. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerde sorumluluk değerinin kazandırılmasının yeterli bir biçimde olmamasında velilerin bu tutumunun da etkili olduğu söylenebilir. Tepecik (2008)'in aktardığına göre; Walberg, Paschal ve Weinstein (1985)'in “Ödevle uğraşmak, dersle ilgilenilen süreyi artırmanın yanında; öğrencilerde bağımsız çalışma alışkanlığı ve sorumluluk duygusu kazandırmaktadır” görüşü araştırma bulgularını desteklemektedir. Yine bu bulgu, Yontar (2007, 2)'in “Çocuklarda sorumluluk duygusunun geliştirilmesinde öncelikle ebeveynlerin tutumunun önemli olduğu, okul çağına kadar çocuğun sorumlu davranışlar sergilemesinde birincil etkenin, anne ve babanın çocuğu eğitirken benimsedikleri disiplin anlayışı olduğu” bulgusuyla örtüşmektedir.

- Velilerin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında çevrenin etkisine ilişkin görüşleri kapsamında, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu sorumluluk almada çevrenin etkisinin önemli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Yine öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu sorumluluk almada arkadaşlarının etkili olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Yine öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu olumsuz örneklerin sorumluluk almada engel oluşturduğunu bildirmişlerdir. Tepecik (2008)'in çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre, çevrenin öğrenci davranışlarında çok daha etkili olduğu,

öğrencilerin çevre karşısında edilgen oldukları dile getirilmekte ve sorumluluk değeri kazanımında toplumdaki bütün kişilere görev düştüğü belirtilmektedir. Bu bulgu araştırma bulgularını desteklemektedir. Meydan ve Bahçe (2010)'nin çalışmasında sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre, öğretmenler öğrencilere değerleri kazandırmada çevrenin öneminin büyük olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgu da araştırma bulgularını desteklemektedir.

- Velilerin Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında okul aile işbirliğine ilişkin görüşleri kapsamında, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu, öğretmenin uyarılarını velinin dikkate alması gerektiğini belirtmiştir. Yine öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu öğretmenin çocuğa verdiği sorumluluklarda velileri bilgilendirmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Sözer ve Deveci (2007) Sosyal Bilgiler dersinin yaşam fırsatı veren en önemli derslerden biri olduğunu belirtirlerken, derslerde uygulanacak etkinliklerin klasik etkinliklerden daha çok yaşama uyum sağlayacak ve aileyi de uygulamanın içine sokacak etkinlikler olması gerektiğini vurgulamışlardır. Sözer ve Deveci (2007)'nin görüşleri araştırma bulgularını desteklemektedir. Meydan ve Bahçe (2010)'nin çalışmasında sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre, öğretmenler öğrencilere değerleri kazandırmada aile-okul-çevre işbirliğinin önemli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgu da araştırma bulgularını desteklemektedir.

Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere sorumluluk değerinin kazandırılmasının yeterli olmadığını söylemek olanaklıdır. Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin daha kalıcı olması için, öğrenci velilerinin tamamına yakını öğrencilere kapasiteleri ölçüsünde sorumluluklar verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına yönelik evde yapılanlara ilişkin, öğrenci velilerinin tamamına yakını çocuğunu öğretmenin verdiği görevleri yerine getirmesi konusunda sözlü uyardığını belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında okul aile işbirliğine ilişkin olarak öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu, öğretmenin uyarılarını velinin dikkate alması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci velilerinin büyük çoğunluğu sorumluluk almada çevrenin etkisinin önemli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler şöyle sıralanabilir:

- Sınıf öğretmenlerine, değerler eğitimiyle ilgili hizmetiçi eğitim programları düzenlenebilir.
- Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında farklı yöntem ve teknikler denenebilir.
- Sorumluluk değerinin kazandırılmasında okul-aile işbirliği olmalıdır. Öğretmenin okulda yaptıklarını, veli evde desteklemelidir.
- Velilere sorumluluk değerinin kazandırılmasıyla ilgili seminerler düzenlenebilir.
- Araştırmacılara yönelik, ilköğretimde kazandırılması gereken diğer değerlerin dürüstlük, saygı, hoşgörü vb. gibi ne ölçüde kazandırıldığı veli görüşlerine göre araştırılabilir.

Kaynaklar

- Babadoğan, C.(2003). Sorumlu davranış geliştirme stratejiler bağlamında öğrenen sınıf. *Milli Eğitim Dergisi*, 157.
- Balat, G., Dağal, A.B. (2006). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Berger, E. H. (1987). Parent involvement: Yesterday and today. *The Elementary School Journal*, 3, 96-108.
- Celep, C. (2002). *Sınıf yönetimi ve disiplin*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Celep, C. (2011). *Sınıf yönetiminde kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Deveci, H. (2008). Sosyal bilgilerde bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması. Ş. Yaşar, (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 187–206. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1807. Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No: 937
- Dodge, D. v.d.(2007). Improving student responsibility through the use of individual behavior contracts. Dissertations/Theses; Tests/Questionnaires, İnternette 20.07.2011’de, EBSCO veritabanından (ERIC) alınmıştır.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. C. Öztürk, (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, 255-286. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Erden, M. (tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Ginnut, H.G.(1973). *Between parent and child*. New York:Mc Graw Hill.
- Gordon, T.(2000). *Çocukta dış disiplin mi iç disiplin mi?*. (Çev. E. Aksoy). İstanbul:Sistem Yayıncılık.
- Gömlüksiz, M. N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlerle ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*,8 (1), 95-134.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138–145.
- Kolay, Y. (2004). Okul-aile-çevre iş birliğinin eğitim sistemindeki yeri ve önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, 161.

- MEB. (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Meydan, A. ve Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 20-37.
- Miles, M. B. ve Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. California: Sage Publications.
- Ohio State Education Department (1990). *Character education in ohio: Sample strategies*, ED 350 196.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. G. Can, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (1-13). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Sözer, E. ve Deveci, H. (2007). Sosyal bilgiler dersinde aile katılımı. *VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 185-190.
- TDK. (2008). *Türkçe sözlük I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Basımevi.
- Tepecik, B. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Values Education. (2011). <http://www.k12.hi.us/~mkunimit/page13.htm> adresinden 03.08.2011 tarihinde indirilmiştir.
- Welton, D. A. ve Mallan, T. M. (1999). *Children and their world: strategies for teaching social studies*. Newyork: Houghton Mifflin Company.
- Yeşil, R. (2003). Sorumluluk bilincinin gelişmesine okul ve ailenin etkisi, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 175-183.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA*, 11(2), 65-84.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yontar, A. (2007). *Sorumluluk eğitiminde ceza uygulamalarına ilişkin ilköğretim 5.sınıf öğrenci ve öğretmen görüşlerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Lisansüstü Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Yurtal, F. ve Yontar, A. (2006). Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinden beledikleri sorumluluklar ve sorumluluk kazandırmada kullandıkları yöntemler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 411-424.

İletişim

Gülbeyaz ÜNLÜER

Namık Kemal İlköğretim Okulu

Bahçelievler Mah.Fulya Sok.No:14 Eskişehir

E-posta: g.unluer@hotmail.com